

**BO'LAJAK PEDAGOGLARDA KASBIY YO'NALGANLIKNING NAMOYON
BO'LISHI**

Saidova Nargiza Ismatulla qizi

Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat

Pedagogika Universiteti, Umumiy psixologiya kafedrası o'qituvchisi

Sattarova Mohinur Sherali qizi,

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat Pedagogika universiteti,

Magistratura bo'limi, 1-bosqich magistranti.

Annotatsiya. *Mazkur maqolada bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy yo'nalganlikni namoyon bo'lishi hamda kasbiy o'zini o'zi anglashning uslubiy asoslari, shart-sharoitlari, imkoniyatlari va metodlari to'g'risida so'z yuritiladi. Bo'lajak pedagog uchun inobatga olish zarur bo'lgan xususiyatlar quyidagicha yoritib beriladi.*

Аннотация. *В данной статье рассматриваются проявления профессиональной направленности у будущих учителей, а также методологические основы, условия, возможности и методы профессионального самосознания. Особенности, которые необходимо учитывать будущему педагогу, освещаются следующим образом.*

Annotation. *This article discusses the manifestation of professional orientation in future teachers, as well as the methodological foundations, conditions, opportunities, and methods of professional self-awareness. The characteristics that need to be considered by future educators are presented as follows.*

Kalit so'zlar: *Pedagog, identifikatsiyalash, kasb, akmeologik, o'z- o'zini anglash, ta'lim, metod, uslub, kompetensiya, integrativ.*

Mamlakatimiz o'z oldiga qo'ygan stretegik maqsadlariga erishish hamda salohiyatli kadrlar tayyorlash masalasi bilan uzviy bog'liqdir. Kasbiy o'zini o'zi anglash – professional faoliyatda inson taraqqiyotining eng yuqori bosqichi hisoblanadi. Shaxsning professional o'zini o'zi tanishi ushbu hayotda o'zingiz nimani aniq belgilashga hamda ma'lum faoliyat turida sa'y - harakatni investitsiyalashga yordam beradi. Shaxs o'zini o'zi anglashi tufayli emas, balki o'zida o'z-o'zini anglashga nisbatan ichki ehtiyoj, turtki, motiv kabilar mavjudligi uchun ham u insondir.

Kasbiy yo'nalganlik - bo'lajak o'qituvchi tomonidan kasbiy faoliyatni amalga oshirish uchun kerak bo'lgan bilim, ko'nikma va salohiyatning chuqur o'rganilishi va ularning amaliyotda qo'llay olinishi hisoblanadi. Kasbiy yo'nalganlik bo'lajak o'qituvchi tomonidan alohida ko'nikma, malakalarning egallanishini emas, har bir mustaqil yo'nalishga ko'ra integrativ bilimlar va ko'nikmalarning o'zlashtirilishini nazarda tutadi. Shuningdek, kompetensiya sohaga ko'ra bilimlarini doimo boyitib borishni, yangi axborotlarni o'rganishni, eng muhimi, ilmiy ma'lumotlarni izlab topish, ularni qayta ishlash va o'z

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR

faoliyatida qo'llay bilishni taqozo etadi. Mutaxassislarning kasbiy yo'nalganligi masalasini tadqiq etishga keyingi paytlarda qiziqish ancha kuchayib bormoqda. Bu borada qarashlar, fikr-mulohazalarning xilma-xilligi mazkur muammo xususida hozircha tizimlashtirilgan hamda yagona kontseptual model yaratishga imkon bermaydi, desak mubolag'a bo'lmaydi.

O'z-o'zini anglash. Bu yo'nalishga sohaga ko'ra umumiy madaniy hamda kasbiy bilim egallash, axborot faoliyati tushunchasini bilish va qabul qilish; kasbiy pozitsiyani namoyon etish; o'z-o'zini tarbiyalash uchun ta'lim resurslaridan unumli foydalanish; real faoliyatning qonun- qoidalar bilan muvofiqligini aks o'rganish kabilar ham kiradi .

Axborot texnologiyalari ko'nikmalarini rivojlantirish. Bunda bo'lajak o'qituvchi tezkor pedagogik muammolarni hal etishda axborot texnologiyalaridan foydalanish; ta'lim muassasasida axborot texnologiyalarining ta'sirini ta'minlashda ishtirok etish kabilar o'zlashtirishi lozimdir. Hozirgi zamonda axborot texnologiyalarini o'zlashtirmagan shaxs nafaqat ta'lim sohasida, aksincha hech bir sohada faoliyat yurita olmasligi barchaga ma'lumdir.

Ijodiy faollik hamda mustaqillik. Bu qoida bo'lajak o'qituvchiga o'qitishni shunday tashkil etishni nazarda tutadiki, bunda o'quvchilar ilmiy bilimlarni va ularni amalda qo'llash usullarini ongli hamda faol egallab olishadi. Ularda ijodiy tashabbuskorlik hamda o'quv faoliyatida mustaqillik, tafakkur, nutq madaniyati va shu bilan birga ilmiy dunyoqarash, e'tiqod tarkib topadi.

Kasbiy faoliyat samaradorligining shartlaridan biri bo'lajak mutaxassisning kasbiy tayyorligi hisoblanadi. Mashhur rus psixologi I.K. Platonovning fikriga ko'ra, "kasbiy tayyorgarlik – bu o'zini kerakli kasbiy faoliyatni bajarishga qodir va tayyorgarlik ko'rgan deb hisoblovchi hamda uni bajarishga intiluvchi shaxsning subyektiv holatidir".

R. Ishmuhamedov, A.Abduqodirov va A.Pardaevlar kasbiy yo'nalganlik negizida "bo'lajak mutaxassisning psixologik, psixofiziologik, jismoniy va ilmiy-nazariy hamda amaliy tayyorgarligi" aks etishi kerakligini ta'kidlaydilar.

Kasbiy yo'nalganlikning ahamiyati quyidagilardan iborat:

Kasbiy yo'nalganlik shaxsning o'z qiziqishlari, qobiliyatlari va hayotiy maqsadlariga mos keladigan kasbni tanlash va bu yo'nalishda rivojlanishga yordam beruvchi muhim omildir. Uning ahamiyati quyidagi jihatlarda namoyon bo'ladi:

To'g'ri kasb tanlashga yordam beradi: Kasbiy yo'nalganlik orqali inson o'z qiziqishlari va qobiliyatlariga mos keladigan kasbni aniqlaydi, bu esa kelajakdagi muvaffaqiyatli faoliyatning asosi bo'ladi.

Motivatsiya va ishga bo'lgan qiziqishni oshiradi: Odam o'zi sevgan ish bilan shug'ullansa, ko'proq ilhomlanadi va yuqori natijalarga erishishga intiladi.

Shaxsiy rivojlanishga turtki bo'ladi: Kasbiy yo'nalganlik insonning o'z ustida ishlashi, yangi bilim va ko'nikmalarni egallashi uchun rag'batlantiradi.

Ishga bo'lgan qoniqish hissini kuchaytiradi: O'ziga mos kasbda ishlash shaxsning kasbiy va hayotiy baxtiyorligini ta'minlaydi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR

Ish unumdorligini oshiradi: Kasbiy yoʻnalganlik yuqori motivatsiya va ishtiyoq orqali mehnat unumdorligini yaxshilaydi.

Barqaror kasbiy oʻsishni taʼminlaydi: Odam oʻz sohasida doimiy ravishda rivojlanib, yangi choʻqqilarga erishadi.

Ijodkorlik va yangilikka intilishni rivojlantiradi: Oʻz kasbiga qiziqish va ishtiyoq bilan yondashgan inson ijodiy yondashuv va innovatsion fikrlash qobiliyatini namoyon etadi.

Kasbiy inqirozlarning oldini oladi: Toʻgʻri yoʻnalganlik kasbiy charchoq, zerikish yoki motivatsiya yoʻqolishining oldini olishga yordam beradi.

Jamoadi samarali ishlash koʻnikmalarini rivojlantiradi: Kasbiy yoʻnalganlik shaxsga jamoa bilan muvaffaqiyatli hamkorlik qilish va ijtimoiy koʻnikmalarni shakllantirishda yordam beradi.

Hayotiy maqsadlarni aniq belgilashga yordam beradi: Inson oʻz kasbiy yoʻnalishini aniqlash orqali hayotda qanday natijalarga erishmoqchi ekanligini aniq tushunadi.

Kasbiy yoʻnalganlik ayniqsa, boʻlajak pedagoglar uchun muhim, chunki ularning oʻz kasbiga boʻlgan ishtiyoqi va motivatsiyasi bevosita taʼlim jarayoniga va oʻqituvchilarning rivojlanishiga taʼsir koʻrsatadi.

Kasbiy yoʻnalganlik shaxs yoʻnalganligining oʻziga xos koʻrinishi boʻlib, motivlar hamda ehtiyojlar taʼsirida aks etadi. Pedagogik faoliyatni tashkil etishda birinchi holat, yaʼni haqiqiy pedagogik yoʻnalganlik pozitiv xarakter kasb etib, pedagogik faoliyatda akmeologik darajaning qoʻlga kiritilishiga yordam beradi, deb bevosita aytib oʻtishimiz joiz hisoblanadi.

Pedagogik faoliyatni tashkil etishda faqatgina birinchi holatdagi pedagogik tayyorgarlik yuqori natijalarning qoʻlga kiritilishiga yordam beradi. Haqiqiy pedagogik yoʻnalganlikning asosiy motivi pedagogik faoliyatga qiziqishdir.

Kasbiy faoliyatga yoʻnaltirishda kasb tanlash motivlarining yaqqolroq namoyon boʻlishi kuzatilsa-da, faqat ularning oʻzigina kasbiy tayyorgarlikning shakllanishida yetakchi rol oʻynay olmasligini eʼtiborga olish lozim deb oʻylayman. Chunki, shaxsning mavjud jismoniy, ruhiy hamda maʼnaviy imkoniyatlari tanlangan kasbiy faoliyatning shaxsga nisbatan qoʻyadigan talablari darajasi bilan mutanosib boʻlishi pedagoglarning kasbiy faoliyat muhitiga normal moslashishiga hamda refleksiyaning shakllanishiga yordam beradi, desak mubolagʻa boʻlmaydi.

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, boʻlajak oʻqituvchilarni kasbiy faoliyatga moslashtirishda ularning obyektiv imkoniyatlaridan kelib chiqib yondashish, hamda tanlangan kasb va faoliyat talablariga shaxs imkoniyatlarining identifikatsiyalashuvi maqsadga muvofiq sanaladi. Masalan, oʻqituvchilik kasbini tanlashda nafaqat bu kasbni sevish, bolalar bilan muloqotga kirishish istagi, aksincha kasbiy faoliyatning shaxsga nisbatan qoʻyadigan jismoniy, psixologik hamda ijtimoiy talablar uning imkoniyatlari doirasida boʻlishi kasbiy bilim, malaka va shuning bilan birga, koʻnikmalarni oʻzlashtirishga yordam beradi. Shunday ekan, boʻlajak oʻqituvchilarni kasbiy

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

moslashtirishda masalaning mazkur jihatlarini nazariy asoslash va bo'lajak mutaxassislarning kasbiy imkoniyatlarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017- yil 7-fevraldagi PF-4947-sonli
2. «O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida»gi Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017-yil, 6-son, 70-modda.
3. Ta'limni axborotlashtirish - 2018: Xalqaro ilmiy-metodik konferentsiya materiallari (Kostroma, 2018 yil 14-17
4. Azizxodjaeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – T.: Moliya, 2013. – 192 b.
5. Asqarova O'.M., Hayitboev M., Nishonov S.M. Pedagogika. – T.: Talqin, 2018. – 287 b.
6. Ismoilova N., Abdullaeva D. Trening o'tish metodikasi. – T.: “Fan va texnologiyalar”, 2019. – 96 b.

Internet saytlari:

1. http://www.deti.zr.ua/show_article.rhr?a_id=300105. Gosudarstvennaya pomosh detyam- sirotam.
2. <http://erarhia.onego.ru/sirota.htm>. Sirotstvo v istorii Rossii.
3. <http://kid-in-danger.narod.ru/>. Sotsialniy priyut dlya detey.